

**МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
ДВНЗ «ПРИКАРПАТСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
ІМЕНІ ВАСИЛЯ СТЕФАНІКА»**

Факультет філології

Кафедра української мови

СИЛАБУС НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ

«Вступ до мовознавства»

Освітньо-професійна програма «Українська мова і література»

Спеціальність **035 Філологія**

Спеціалізація **035.01 Українська мова і література**

Галузь знань **03 Гуманітарні науки**

Затверджено на засіданні кафедри української мови.
Протокол № 1 від “27” серпня 2019 р.

ЗМІСТ

1. Загальна інформація
2. Анотація до курсу
3. Мета і цілі курсу
4. Результати навчання (компетентності)
5. Організація навчання курсу
6. Система оцінювання курсу
7. Політика курсу
8. Рекомендована література

1. Загальна інформація	
Назва дисципліни	Вступ до мовознавства
Викладач (-і)	Професор Грещук Василь Васильович, доцент Пена Любов Іванівна
Контактний телефон викладача	0991605330, 0972168948
E-mail викладача	ukrinst.pu.if@gmail.com , oscar.pena@ukr.net
Формат дисципліни	очна, заочна
Обсяг дисципліни	Кредити ЄКТС – 6 (180 год.)
Посилання на сайт дистанційного навчання	http://www.d-learn.pu.if.ua/
Консультації	Обговорення загальнометодологічних і загальнонаукових аспектів курсу, особливостей виконання різних форм робіт. Згідно з графіком консультацій.
2. Анотація до курсу	
<p>Курс «Вступ до мовознавства» займає важливе місце в лінгвістичній підготовці майбутнього філолога. Він має пропедевтичний характер. Основні його завдання полягають у тому, щоб підготувати першокурсників до слухання спеціальних лінгвістичних дисциплін, сформувавши в них наукове розуміння сутності мови як суспільного явища, що виникло, розвивається, функціонує за специфічними законами, подати їм найважливіші теоретичні відомості з мовознавчої науки, ознайомити з основними поняттями і термінами, виробити вміння самостійно давати характеристику мовному матеріалу, підготувати до наукового вивчення конкретної мови – рідної, а також іноземної (-их).</p>	
3. Мета і цілі курсу	
<p>Метою викладання дисципліни «Вступ до мовознавства» є ознайомлення студентів із основними поняттями й системою термінів лінгвістики, введення їх у проблематику науки про мову, підготовка першокурсників до систематичного поглибленого вивчення предметів мовознавчого циклу.</p> <p>Завдання:</p> <ul style="list-style-type: none"> – з'ясувати поняття мови, її функцій, природи, структури, внутрішніх законів функціонування і розвитку; – висвітлити питання діалектичної єдності мови й мислення, мови та мовлення; – ознайомити студентів із основними поняттями й термінологічною системою сучасного мовознавства; – формувати навички оперування фаховою термінологією. 	
4. Результати навчання (компетентності)	
<p>У результаті вивчення навчальної дисципліни студент повинен здобути такі компетентності:</p> <ul style="list-style-type: none"> – знання основних понять і термінів мовознавства; – розуміння мови як системи, її функцій, складових частини та структури; закономірностей функціонування мови в суспільстві та її розвитку; – знати класифікацію звуків мови, визначення закономірностей їх поєднання, фонетичні процеси, природу і структуру складу; – знати передумови виникнення, етапи становлення, форми розвитку та види письма; 	

- знати принципи орфографії та укладання алфавітів;
- визначати типи відношень слів у лексичній системі мови;
- розуміти сутність фразеологізмів та їхні ознаки;
- знання типів словників та їхніх порівняльних характеристик;
- розуміння наукових критеріїв класифікації мов та основних закономірностей їх історичного розвитку;
- вміння визначати граматичні значення, категорії, граматичну форму слова, способи вираження граматичних значень у різних мовах;
- знання ознак та структури найменшої комунікативної одиниці – речення.

Результати навчання:

- визначати місце мовознавства в системі наук; чітко окреслювати різні мовознавчі поняття;
- практично визначати одиниці різних мовних рівнів; робити їх аналіз;
- класифікувати звуки мови, визначати закономірності їх поєднання, усвідомлювати фонетичні процеси, природу і структуру складу, а також наголосу та інтонації;
- пояснювати певні правописні явища, керуючись принципами орфографії;
- визначати типи відношень між словами в лексичній системі мови;
- визначати типи словників та їхні порівняльні характеристики;
- окреслювати наукові критерії класифікації мов світу;
- визначати граматичні значення, категорії, граматичну форму слів, способи вираження граматичних значень;
- формулювати ознаки та визначати структуру найменшої комунікативної одиниці – речення; визначати його типи;
- застосовувати різні класифікації мов світу для визначення мовних сімей і груп;
- застосовувати знання у практичних ситуаціях;
- користуватися здобутими знаннями, вивчаючи дисципліни мовознавчого циклу;
- використовувати в професійній діяльності знання про мову як особливу знакову систему, її природу, функції, рівні;
- здатність учитися й оволодівати сучасними знаннями;
- здатність до збирання й аналізу, систематизації та інтерпретації мовних фактів;
- вільне оперування лінгвістичною термінологією для розв’язання професійних завдань;
- оволодіти здатністю до абстрактного мислення, аналізу та синтезу.

5. Організація навчання курсу

Обсяг курсу

Вид заняття	Загальна кількість годин
лекції	24 (ден.) / 12 (заочн.)
семінарські заняття / практичні / лабораторні	36 (ден.) / 6 (заочн.)
самостійна робота	120 (ден.) / 162 (заочн.)

Ознаки курсу					
Семестр	Спеціальність	Курс (рік навчання)	Нормативний / вибірковий		
1	035 Філологія Українська мова і література	1	нормативна		
Тематика курсу					
Тема, план	Форма заняття	Література	Завдання, год	Вага оцінки	Термін виконання
<p>Тема 1. <i>Мовознавство як наука. «Вступ до мовознавства» як навчальна дисципліна</i> Предмет та основні розділи мовознавства. Зв'язок мовознавства з іншими науковими дисциплінами. Методи проведення лінгвістичних досліджень.</p>	Лекція, самостійна робота	1, 3-5, 7	Опрацювати відповідні наукові джерела, 2 год., 0 год., 4 год. / 0 год., 0 год., 6 год.	5	Протягом семестру відповідно до розкладу занять
<p>Тема 2. Мова, її природа та суспільні функції Суспільний характер мови, її функції. Мова і мислення. Мова і мовлення. Знаковий характер мови. Завдання для самостійної роботи: опрацювати роботу І.Огієнка «Наука про рідномовні обов'язки».</p>	Лекція, практичне заняття, самостійна робота	1-7	Опрацювати відповідні наукові джерела, виконати завдання, указані в інструктивно-методичних матеріалах до практичних занять, 2 год., 4 год., 4 год. / 1 год., 1 год., 6 год.	5	Протягом семестру відповідно до розкладу занять
<p>Тема 3. Система і структура мови Поняття системи та структури мови. Основні одиниці мови та їхні функції. Мовні рівні (яруси): нижчий та вищий;</p>	Лекція, практичне заняття, самостійна робота	1-7	Опрацювати відповідні наукові джерела, 2 год., 2 год., 4 год. / 1 год., 1 год., 6 год.	5	Протягом семестру відповідно до розкладу занять

<p>основні і проміжні. Розділи мовознавства. Поняття синхронії та діячронії.</p> <p>Тема 4. Фонетика як наука про звуки мови</p> <p>Фізичний аспект у вивченні звуків. Акустичні властивості звуків. Анатомо-фізіологічний аспект вивчення звуків. Будова мовного апарата. Принципи класифікації звуків мови. Система голосних. Система приголосних. Історичні та живі звукові зміни. Спонтанні звукові зміни. Фонетичні закони.</p>	<p>Лекція, практичне заняття, самостійна робота</p>	<p>1-7</p>	<p>Опрацювати відповідні наукові джерела, виконати завдання і вправи, указані в інструктивно-методичних матеріалах до практичних занять, 2 год., 2 год., 6 год. / 2 год., 0 год., 8 год.</p>	<p>5</p>	<p>Протягом семестру відповідно до розкладу занять</p>
<p>Тема 5. Фонетичне членування мовленнєвого потоку</p> <p>Комбінаторні та позиційні звукові зміни. Сегментні й суперсегментні одиниці мови. Склад. Теорії складу. Типи складів. Такт, енклітики і проклітики. Фраза. Наголос і його типи. Поняття про орфоепію. Інтонація та її елементи.</p>	<p>Лекція, практичне заняття, самостійна робота</p>	<p>1-7</p>	<p>Опрацювати відповідні наукові джерела, виконати завдання і вправи, указані в інструктивно-методичних матеріалах до практичних занять, 2 год., 2 год., 8 год. / 2 год., 2 год., 10 год.</p>	<p>5</p>	<p>Протягом семестру відповідно до розкладу занять</p>
<p>Тема 6. Лінгвістичний аспект вивчення звуків. Поняття про фонему</p>	<p>Лекція, практичне заняття, самостійна робота</p>	<p>1-7</p>	<p>Опрацювати відповідні наукові джерела, виконати</p>	<p>5</p>	<p>Протягом семестру відповідно до розкладу занять</p>

<p>Суть лінгвістичного аспекту у вивченні звуків. Фонологія як галузь знань про фонему. Поняття фонемі. Функції фонем.</p> <p>Диференційні та інтегральні ознаки фонем. Варіанти та варіації фонем.</p> <p>Фонологічні опозиції.</p> <p>Фонологічна система мови.</p> <p>Завдання для самостійної роботи: фонетична і фонематична транскрипція слів і текстів (практикум).</p> <p>Тема 7. Походження та розвиток письма</p> <p>Звукова мова і письмо. Значення в історії суспільства.</p> <p>Основні етапи розвитку письма: предметне, піктографічне, ідеографічне, складове і звукове.</p> <p>Графіка й алфавіти. Виникнення й розвиток основних алфавітів. Звук і буква. Орфографія та її принципи. Поняття про транслітерацію.</p> <p>Завдання для самостійної роботи: опрацювати відповідні розділи з книги К.Булаховського «Цікаве мовознавство».</p>	<p>Лекція, практичне заняття, самостійна робота</p>	<p>1, 3-7</p>	<p>завдання і вправи, указані в інструктивно-методичних матеріалах до практичних занять, 2 год., 2 год., 6 год. / 0 год., 0 год., 8 год.</p> <p>Опрацювати відповідні наукові джерела, виконати завдання і вправи, указані в інструктивно-методичних матеріалах до практичних занять, 0 год., 2 год., 6 год. / 0 год., 0 год., 12 год.</p>	<p>5</p>	<p>Протягом семестру відповідно до розкладу занять</p>
---	---	---------------	--	----------	--

<p>Тема 8. Слово як основна номінативна одиниця мови Лексикологія. Розділи лексикології. Слово як основна одиниця лексичної системи. Проблема визначення слова. Ознаки слова. Поняття про лексему. Лексичне значення слова. Типи лексичних значень слів в українській мові. Багатозначність слів. Омонімія. Типи омонімів. Пароніми. Проблеми фразеології. Фразеологічні одиниці мови. Поняття стійкості та ідіоматичності. Класифікація фразеологізмів. Джерела фразеології.</p>	<p>Лекція, практичне заняття, самостійна робота</p>	<p>1-7</p>	<p>Опрацювати відповідні наукові джерела, виконати завдання і вправи, указані в інструктивно-методичних матеріалах до практичних занять, 2 год., 3 год., 6 год. / 2 год., 0 год., 12 год.</p>	<p>5</p>	<p>Протягом семестру відповідно до розкладу занять</p>
<p>Тема 9. Історичні зміни словникового складу мови Поняття лексико-семантичної системи мови. Синоніми, їх типи. Антоніми. Явище енантіосемії. Активна і пасивна лексика. Архаїзми й історизми. Неологізми, їх типи. Оказіоналізми. Основні шляхи збагачення словникового складу мови. Інтернаціоналізми. Завдання для самостійної</p>	<p>Лекція, практичне заняття, самостійна робота</p>	<p>1-7</p>	<p>Опрацювати відповідні наукові джерела, виконати завдання і вправи, указані в інструктивно-методичних матеріалах до практичних занять, 2 год., 3 год., 8 год. / 0 год., 0 год., 12 год.</p>	<p>5</p>	<p>Протягом семестру відповідно до розкладу занять</p>

<p>роботи: виконання вправ, передбачених планом практичних занять.</p> <p>Тема 10. Лексикографія Лексикографія як наука про теорію і практику укладання словників. Принципи укладання слів у словниках. Енциклопедичні й лінгвістичні словники. Типи лінгвістичних словників. Структура словникових статей у різних типах словників.</p>	<p>Лекція, практичне заняття, самостійна робота</p>	<p>1-7</p>	<p>Опрацювати відповідні наукові джерела, виконати завдання і вправи, указані в інструктивно-методичних матеріалах до практичних занять, 0 год., 2 год., 8 год. / 0 год., 0 год., 10 год.</p>	<p>5</p>	<p>Протягом семестру відповідно до розкладу занять</p>
<p>Тема 11. Дериватологія Словотвір як учення про способи і засоби творення слів. Зв'язок словотвору з лексикологією та граматикою. Основні поняття дериватології: словотвірне значення, твірна основа, словотворчий засіб, словотвірний тип і розряд, словотвірна категорія, словотвірне гніздо. Основні способи словотворення: морфологічні (афіксація, основоскладання, словоскладання, абрєвіація), морфолого-синтаксичний, лексико-</p>	<p>Лекція, самостійна робота</p>	<p>1-7</p>	<p>Опрацювати відповідні наукові джерела, 2 год., 0 год., 6 год. / 0 год., 0 год., 10 год.</p>	<p>5</p>	<p>Протягом семестру відповідно до розкладу занять</p>

<p>синтаксичний, лексико- семантичний.</p> <p>Тема 12. <i>Поняття про морфему</i> Предмет граматики. Розділи граматики. Морфема як найменша значеннєва одиниця мови. Типи значень морфем: речове, реляційне, дериваційне. Корені й афікси. Типи афіксів. Морфемна будова слова. Історичні зміни морфемної будови слова: опрощення, ускладнення, перерозклад, декореляція. Завдання для самостійної роботи: виконання вправ, передбачених планом практичних занять.</p>	<p>Лекція, практичне заняття, самостійна робота</p>	<p>1-7</p>	<p>Опрацювати відповідні наукові джерела, виконати завдання і вправи, указані в інструктивно-методичних матеріалах до практичних занять, 0 год., 2 год., 8 год. / 2 год., 0 год., 10 год.</p>	<p>5</p>	<p>Протягом семестру відповідно до розкладу занять</p>
<p>Тема 13. <i>Граматичне значення, граматична категорія, граматична форма</i> Граматичне значення, його типи. Засоби вираження граматичних значень: синтетичні й аналітичні. Поняття про граматичну категорію. Граматична форма слова як єдність граматичного значення та засобу його вираження.</p>	<p>Лекція, практичне заняття, самостійна робота</p>	<p>1-7</p>	<p>Опрацювати відповідні наукові джерела, виконати завдання і вправи, указані в інструктивно-методичних матеріалах до практичних занять, 2 год., 2 год., 6 год. / 2 год., 0 год., 10 год.</p>	<p>5</p>	<p>Протягом семестру відповідно до розкладу занять</p>

<p>Синтетичні й аналітичні форми слів.</p> <p>Тема 14. Частини мови як лексико-граматичні класи слів З історії вивчення частин мови. Критерії виділення частин мови. Характеристика основних частин мови. Явища перехідності в системі частин мови: субстантивація, ад'єктивація, нумералізація, прономіналізація, вербалізація, адвербіалізація, партикуляція, інтер'єктивація, препозиціоналізація, кон'юнкціоналізація. Частини мови в різних мовах. Завдання для самостійної роботи: виконання вправ, передбачених планом практичних занять.</p>	<p>Лекція, практичне заняття, самостійна робота</p>	<p>1-7</p>	<p>Опрацювати відповідні наукові джерела, виконати завдання і вправи, указані в інструктивно-методичних матеріалах до практичних занять, 2 год., 2 год., 8 год. / 0 год., 0 год., 12 год.</p>	<p>5</p>	<p>Протягом семестру відповідно до розкладу занять</p>
<p>Тема 15. Поняття про словосполучення та речення Поняття словосполучення. Типи словосполучень. Типи синтаксичних зв'язків у словосполученні: узгодження, керування, прилягання, ізафет, інкорпорування,</p>	<p>Лекція, практичне заняття, самостійна робота</p>	<p>1-7</p>	<p>Опрацювати відповідні наукові джерела, виконати завдання і вправи, указані в інструктивно-методичних матеріалах до практичних занять,</p>	<p>5</p>	<p>Протягом семестру відповідно до розкладу занять</p>

замикання, тяжіння, координація. Речення як основна комунікативна одиниця мови. Типи речень. Актуальне членування речення.			2 год., 2 год., 8 год. / 0 год., 0 год., 10 год.		
Тема 16. Походження і розвиток мови. Різноманітність мов світу. Класифікації мов Теорії походження мови. Моногенез і полігенез. Закономірності розвитку мов. Мови міжнародного спілкування. Штучні міжнародні мови. Генеалогічна класифікація мов світу. Суть типологічної класифікації.	Лекція, практичне заняття, самостійна робота	1-7	Опрацювати відповідні наукові джерела, виконати завдання, указані в інструктивно-методичних матеріалах до практичних занять, 0 год., 2 год., 8 год. / 0 год., 2 год., 12 год.	5	Протягом семестру відповідно до розкладу занять
Контрольна робота.	Практичне заняття	1-7	0 год., 2 год., 8 год.	15	Протягом семестру відповідно до розкладу занять
Термінологічний мінімум.	Практичне заняття	1-7	0 год., 2 год., 10 год. / 0 год., 0 год., 14 год.	5	Протягом семестру відповідно до розкладу занять

6. Система оцінювання курсу

Загальна система оцінювання курсу	Оцінювання здійснюється за національною та ECTS шкалою на основі 100-бальної системи (Див.: пункт «9.3. Види контролю» Положення про організацію освітнього процесу та розробку основних документів з організації освітнього процесу в ДВНЗ «Прикарпатський національний університет імені Василя Стефаника»).
Вимоги до письмової роботи	Концептуально конкретне й емпірично верифіковане висвітлення питань.
Практичні заняття	Оцінюються за 5-бальною системою.
Умови допуску до підсумкового контролю	Виконання всіх запланованих програмою дисципліни форм навчальної роботи, які підлягають контрольному

оцінюванню. Мінімальна кількість балів для позитивного зарахування курсу – 50 балів.

Розподіл балів, які отримують студенти

Поточне тестування та самостійна робота																Екзамен	Сума
Змістовий модуль 1			Змістовий модуль 2				Змістовий модуль 3				Змістовий модуль 4					50	100
T1	T2	T3	T4	T5	T6	T7	T8	T9	T10	T11	T12	T13	T14	T15	T16		
п/о	п/о	п/о	п/о	п/о	п/о	п/о	п/о	п/о	п/о	п/о	п/о	п/о	п/о	п/о	п/о		

п/о поточне оцінювання (30 б.) – коефіцієнт 6

контрольна робота – 15 б.

колоквіум – 5 б.

екзамен – 50 б.

T1, T2 ... T16 – теми змістових модулів.

Методи контролю

Методи усного контролю – це бесіда, розповідь студента, роз'яснення. Основою усного контролю слугує монологічна відповідь студента (у підсумковому контролі це більш повний, системний виклад) або запитально-відповідна форма – бесіда, у якій викладач ставить запитання і чекає відповіді. Усний контроль, як поточний, проводиться на кожному занятті в індивідуальній, фронтальній або комбінованій формі.

Письмовий контроль (контрольна робота, реферат) забезпечує глибоку і всебічну перевірку засвоєння навчального матеріалу, оскільки вимагає комплексу знань і вмінь студента. У письмовій роботі студентові необхідно показати і теоретичні знання, і вміння застосовувати їх для розв'язання конкретних завдань, проблем, крім того, виявляється ступінь оволодіння письмовою мовою, уміння логічно, адекватно проблемі скласти свій текст, давати оцінку проблемі.

Дидактичний тест (тест досягнень) – це набір стандартизованих завдань із визначеного матеріалу, який встановлює ступінь засвоєння його студентами.

Контроль набутих знань і вмінь із навчальної дисципліни «Вступ до мовознавства» здійснюється двома етапами:

– на практичних заняттях та під час перевірки виконаної студентом самостійної роботи й індивідуальних завдань шляхом усного чи письмового опитування студента, а також у формі тестових самостійних робіт, розроблених до кожної теми;

– під час екзамену.

Форми контролю: усне опитування згідно із планами практичних занять, контроль самостійної роботи, тестові завдання з кожної теми, колоквіум (термінологічний мінімум).

7. Політика курсу

Жодні форми порушення академічної доброчесності не толеруються. У випадку таких фактів – реагування відповідно до Положення 1 і Положення 2.

8. Рекомендована література

1. Бевзенко С.П. Вступ до мовознавства: Короткий нарис: навчальний посібник. К.: Вища школа, 2006. 144 с.
2. Ганич Д.І., Олійник І.С. Словник лінгвістичних термінів. К.: Вища школа, 1985. 360 с.
3. Дорошенко С.І., Дудик П.С. Вступ до мовознавства : навчальний посібник. К.: Вища школа, 1974. 305 с.
4. Загнітко А.П. Словник сучасної лінгвістики: поняття і терміни. У 4-х т. Донецьк: ДонНУ, 2012.
5. Карпенко Ю.О. Вступ до мовознавства: підручник. К.: Видавничий центр «Академія», 2006. 336 с.
6. Кочерган М.П. Вступ до мовознавства: підручник. К.: Видавничий центр «Академія», 2004. 368 с.
7. Українська мова: Енциклопедія / редкол.: Русанівський В.М., Тараненко О.О. (співголови), М.П.Зяблюк (та ін.). К.: Українська енциклопедія, 2007. 824 с.
8. Ющук І.П. Лекції зі вступу до мовознавства: навчальний посібник. К.: Вид-во Міжнародного інституту лінгвістики і права, 1995. 303 с.

Методичне забезпечення

Конспекти лекцій

Варіанти контрольних робіт

Програмові вимоги до курсу

Варіанти завдань для самостійної роботи студентів

Електронна хрестоматія

Пена Л.І. Вступ до мовознавства. Збірник вправ і завдань. Івано-Франківськ: Видавець Третяк І.Я., 2008. 72 с.

Пена Л.І., Дрогомирецький П.П. Вступ до мовознавства: навчально-методичний посібник. Івано-Франківськ: Фоліант, 2015. 102 с.

Пена Л.І. Вступ до мовознавства: Практикум. Івано-Франківськ: Фоліант, 2017. 150 с.

Викладачі: професор Грещук В.В., доцент Пена Л.І.